

Вісник післядипломної освіти : зб. наук. праць Ун-ту менедж. освіти НАПН України ; редкол. : О. Л. Ануфрієва [та ін.] ; голов. ред. В. В. Олійник. – К. : АТОПОЛ, 2014. – Вип. 12(25). – С. 218–226 (0,5 д.а.)

УДК 159.922.6:316.614.5

**Нежинська Олена Олександрівна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології управління
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»**

ГЕНДЕРНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ЧИННИК ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ

***Анотація.** У статті розкрито різні підходи до сутності гендерної толерантності. Висвітлено також специфіку підліткового віку, зокрема особливості вікової трансформації, ціннісних орієнтацій підлітка як суб'єкта пізнавальної, навчальної, трудової діяльності та спілкування, представлено особливості гендерного виховання дітей в батьківських сім'ях і освітніх навчальних закладах. Розглянуто важливість особистісної позиції підлітка у сфері гендерної поведінки та підкреслено роль гендерної толерантності як чинника особистісного розвитку підлітків. Обґрунтовано вплив гендерних стереотипів на формування особистості підлітка та при виборі ним майбутньої професії, які істотно обмежують можливість самореалізації.*

Ключові слова: *гендерна толерантність, особистісний розвиток, підлітки.*

Нежинская Елена Александровна

ГЕНДЕРНАЯ ТОЛЕРАНТНОСТЬ КАК ФАКТОР ЛИЧНОСТНОГО РАЗВИТИЯ ПОДРОСТКОВ

Аннотация. В статье раскрыты различные подходы к сущности гендерной толерантности. Отражена также специфика подросткового возраста, в частности особенности возрастной трансформации, ценностных ориентаций подростка как субъекта познавательной, учебной, трудовой деятельности и общения, представлены особенности гендерного воспитания детей в родительских семьях и образовательных учебных заведениях. Рассмотрена важность личностной позиции подростка в сфере гендерного поведения и подчеркнута роль гендерной толерантности как фактора личностного развития подростков. Обосновано влияние гендерных стереотипов на формирование личности подростка и при выборе им будущей профессии, которые существенно ограничивают возможность самореализации.

Ключевые слова: гендерная толерантность, личностное развитие, подростки.

Nezhynska Elena Aleksandrovna

GENDER TOLERANCE AS A FACTOR OF TEENS' PERSONAL DEVELOPMENT

Resume. The article deals with different approaches to the nature of gender tolerance. The specific of teens is reflected also, in particular features of age-old transformation, valued orientations of teenager as a subject of cognitive, educational, labour activity and communication, the features of gender education of children are presented in paternal families and educational establishments. Discussed the importance of personal position teenager in gender behavior and emphasize the role of gender tolerance as a factor in personal development of teenagers. Influence of gender stereotypes is reasonable on forming of personality of teenager and at a choice future profession them, that limit possibility of self-realization substantially.

Key words: gender competence, personality development, teenagers.

Постановка проблеми

Актуальність проблеми дослідження. Період підліткового віку характеризується переходом на якісно новий рівень самосвідомості та Я-концепції особистості: з орієнтацій на оцінки дорослих підліток переходить до власних критеріїв оцінювання вчинків, поведінки, особистості в цілому. Важливим при цьому є гендерний аспект. Слід при цьому зазначити, що існує наявна небезпека засвоєння гендерних стереотипів, які часто закладаються в батьківських сім'ях, і, як наслідок, виникнення на цій основі конфліктів, непорозуміння, різного ставлення підлітка до чоловіків і до жінок у майбутньому. Уже в дитячому віці дівчаткам і хлопчикам нав'язують взаємодоповнюючі психологічні характеристики. При цьому, на жаль, не враховується особливість закріплення на рівні свідомості біологічної відмінності між статями як підґрунтя розподілу діяльностей, упереджене ставлення підлітка до протилежної статі, нерівності статей загалом.

Узагальнюючи теоретичний аналіз літератури та матеріали досліджень, слід сказати, що знайшли своє відображення психолого-педагогічні аспекти процесу гендерної соціалізації особистості (С. Бем¹, О. Бондарчук², І. Кльоцина³ та ін.), особливості гендерних досліджень (Т. Говорун⁴, І. Кльоцина³, І. Малкіна-Пих⁸ та ін.), в тому числі в освітній галузі (Т. Говорун⁴, О. Кікінежді⁴, Л. Шустова¹⁶ та ін.). У зв'язку з цим актуальним постає питання важливості формування гендерної толерантності підлітків, вік яких характеризується кардинальними якісними змінами в розвитку особистості.

¹ Бем С. Линзы гендера: трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Бем ; пер. с англ. — М. : РОССПЭН, 2004. — 336 с.

² Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій / О. І. Бондарчук. — К. : МАУП, 2001. — 96 с.

³ Гендерная психология: практикум / под. ред. И. С. Клецкиной. — 2-е изд. — СПб. : Питер, 2009. — 496 с.: ил. — (Серия «Практикум»).

⁴ Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. — К. : Академія, 2004. — 308 с.

⁸ Малкіна-Пых И. Г. Гендерная терапия: справочник практического психолога / И. Г. Малкіна-Пых. — М. : Эксмо, 2006. — 928 с.

¹⁶ Шустова Л. П. Проблема формирования толерантности старшеклассников на основе гендерного подхода в образовании / Л. П. Шустова // Фундаментальные исследования. — 2008. — № 5. — С. 142–144.

Отже, *мета* статті — дослідити особливості гендерної толерантності як чинника особистісного розвитку підлітків.

Аналіз останніх результатів дослідження

Одним з найбільш частих векторів дослідження толерантності в наукових дослідженнях є гендерна толерантність. Нам імпонує підхід Л. Шустової, яка трактує гендерну толерантність як психолого-педагогічну готовність до розуміння, прийняття та признання різних типів гендерної ідентичності, різноманіття проявів статевої поведінки, ідей гендерної рівності в соціумі на основі активної моральної позиції особистості. Дослідниця пояснює, що «... життєво необхідною задачею на порозі вступлення старшокласників во взрослу жизнь становиться формирование у них толерантности в отношениях между полами. Ее формирование в юношеском возрасте имеет принципиальное значение для свободного развития личности, выбора индивидуальных путей самореализации, поскольку именно в школе формируются представления о жизненной стратегии юношей и девушек».

Автори словника «Сучасне гендерне мислення»⁹ визначають «толерантність гендерну» як різновид взаємодії та взаємовідносин між жінками і чоловіками як індивідами, соціальними групами, створеними ними партіями, громадськими структурами, за яких сторони виявляють терпимість і повагу до відмінності у позиціях, поглядах, віросповіданні, способі життя, звичаях. Це один з принципів паритетної демократії. Він пов'язаний зі свободою вибору, правами людини, правами жінок в аспекті прав людини».

На думку В. Орловської¹¹, наприклад, гендерна толерантність — це об'єктивне відношення статей один до одного при розумінні специфіки кожного. В гендерній толерантності чоловіче і жіноче бачення світу

⁹ Мельник Т. М. 50/50: сучасне гендерне мислення: словник / Т. М. Мельник, Л. С. Кобелянська. — К. : К.І.С., 2005. — 280 с.

¹¹ Орловська В. Толерантне гендерне спілкування [електронний режим] / В. Орловська. — Режим доступу : http://www.dcz.gov.ua/sev/control/uk/publish/article;jsessionid=16F94D4E4D39F6B9F347257D5B4F3E7A?art_id=17336&cat_id=4412

об'єднане в одне ціле, вони мають повне право на співіснування при збереженні своїх особливостей.

С. Щеколдіна¹⁷ розуміє гендерну толерантність як неупереджене ставлення до представників іншої статі, неприпустимість апріорного приписування людині недоліків, нібито властивих його статі, свобода від ідей про перевагу однієї статі над іншою. Екстремістський прояв гендерної інтолерантності являє собою сексизм — індивідуальна чи групова поведінка, що дискримінує жінок, що обмежує їх право на повноцінну участь у професійній діяльності та суспільному житті, яка ґрунтується на уявленні про те, що завдяки особистісним характеристикам чоловіки перевершують жінок.

Отже, спираючись на дослідження науковців¹, доведено, що гендерна складова є неодмінною частиною формування світогляду підлітка. Важливим є визнання старшими рівноправності з ними, а модель сім'ї та сімейні ролі батьків є прикладом для наслідування таких стосунків у майбутній сім'ї їх дитини. Але при цьому необхідно пам'ятати і про існування та прояви гендерних стереотипів у розподілі сімейних ролей, що може позначитися на розвитку особистості їх дитини, сформувавши психологічну основу ствердження у подальшому ідеології гендерного рівноправ'я або закріплення гендерної нерівності.

Сім'я навчає чоловічих, жіночих умінь та ролей, і у процесі гендерної соціалізації дитина навчається виконувати ту чи іншу гендерну роль. Розподіл, ієрархізованість статевих ролей дитина вперше пізнає в сім'ї, ідентифікуючись зі статевоповідним дорослим². У дорослому віці вона їх відтворює, сповідуючи гендерні взірці батьківської сім'ї, дотримуючись сформованих уявлень про гендер. Засвоюючи в родині, дитячому садку та

¹⁷ Щеколдіна С. Д. Тренинг толерантности / С. Д. Щеколдіна. — М. : Ось-89, 2004. — 80 с.

¹ Бем С. Линзы гендера: трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Бем ; пер. с англ. — М. : РОССПЭН, 2004. — 336 с.

² Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій / О. І. Бондарчук. — К. : МАУП, 2001. — 96 с.

шкільному віці загальні моральні норми³, підлітки опановують правила та норми статевої поведінки і культури міжстатевих стосунків.

Загальновідомо, що у сферу гендерного виховання входять не лише такі специфічні відносини між представниками чоловічої і жіночої статі, як подружні, але й будь-які інші: в суспільному житті, праці, відпочинку тощо. Тому на рівні з батьками водночас освітні навчальні заклади повинні давати дітям та сучасній молоді можливість розвивати індивідуальні здібності та інтереси, незалежно від належності до тієї чи іншої статі, протистояти традиційним стандартам стосовно статей. Для цього, перш за все, невід'ємними критеріями у спілкуванні та взаємодії дорослих з підлітками мають бути гендерна чутливість, гендерна культура та гендерна компетентність.

За дослідженнями Т. Говорун та О. Кікінежді, існують суттєві порушення гендерної рівноваги батьків у реалізації виховної функції сім'ї, причому виховання дівчат підвладне більшому контролю поведінки з боку сім'ї та суспільства. Автори наголошують на тому, що «Соціальні очікування тиснуть передусім на матір, яка прагне зберегти свою референтну роль для сина чи доньки залежно від їхнього віку. Тати порівняно з мамами є більш дистанційованими в спілкуванні як від доньок, так і синів, що свідчить про порушення гендерного паритету у вихованні батьківської ролі, а також про те, що чоловіки часто слугують негативними гендерними моделями для наслідування»⁴. Це значно утруднює самовизначення їх дитини, але закладам освіти наведено також важливу функцію у ствердженні гендерних стереотипів поведінки. «Для початкової та середньої ланок освіти необхідна нова ідея гендерного виховання, яка заохочувала б особистісний підхід до дитини, індивідуалізований розвиток незалежно від її статевої належності».

³ Гендерная психология: практикум / под. ред. И. С. Клециной. – 2-е изд. — СПб. : Питер, 2009. — 496 с.: ил. — (Серия «Практикум»).

⁴ Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. — К. : Академія, 2004. — 308 с.

Встановлено, що гендерні стереотипи часто диктують, приписують чоловікам і жінкам певні психологічні якості, норми поведінки, рід занять, професії тощо, цементують існуючі гендерні розбіжності, часто ускладнюють оптимізацію процесів у сфері гендерних відносин. Гендерні стереотипи допомагають ідентифікації з певними статевими ролями, засвоєнню гендерної ролі у дитячі роки¹. Їх негативна роль проявляється в гальмуванні гармонізації статеворольових позицій, очікувань і вимог, оскільки їх основою є викривлення уявлення про стать і гендерні ролі. Загалом, стереотипи в гендерній соціалізації часто нав'язують нормативи поведінки минулого, які не спрямовані в майбутнє. Також, як вже було наведено вище, важливим аспектом є те, що гендерні уявлення підростаючого покоління закладаються у батьківських сім'ях та освітніх навчальних закладах². Разом з тим варто говорити про гендерну некомпетентність таких батьків, тому що їх безумовний вплив гальмує гармонійний розвиток особистості їхньої дитини-підлітка та зменшує можливості користатися своїми правами, розвивати свої потенційні можливості³ тощо. Сформоване почуття «дорослості» актуалізує прагнення підлітків до самоствердження, самовиявлення⁴, самореалізації.

За результатами багаточисельних досліджень відомо, що вікова трансформація підлітків часто відбувається нерівномірно. Ще не достатньо сформовані моральні принципи, а тому, підліток очікує від дорослих розуміння своїх прагнень і бажань, підтримки, довіри¹⁰. Усвідомлення свого місця в системі суспільних відносин створює передумови для реалізації власних здібностей в майбутньому.

¹ Бем С. Линзы гендера: трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Бем ; пер. с англ. — М. : РОССПЭН, 2004. — 336 с.

² Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій / О. І. Бондарчук. — К. : МАУП, 2001. — 96 с.

³ Гендерная психология: практикум / под. ред. И. С. Клециной. — 2-е изд. — СПб. : Питер, 2009. — 496 с.: ил. — (Серия «Практикум»).

⁴ Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. — К. : Академія, 2004. — 308 с.

¹⁰ Обухова Л. Ф. Детская (возрастная) психология : учебник / Л. Ф. Обухова. — М. : Рос. пед. агентство, 1996. — 374 с.

Формування різноманітних структур свідомості особистості в тому числі й ціннісної структури, здебільшого детерміновано тими соціально-економічними умовами, в яких особистість здійснює свою життєдіяльність. Так, наприклад, події, які відбуваються в нашій країні останніми місяцями минулого та поточного року, не можуть не привести до появи нових соціальних норм і цінностей, до значних змін у самосвідомості громадян, правил і прикладів поведінки, перетворенню ідеалів особистості тощо. Але потрібно наголосити і про типову загрозу для становлення ідентичності підлітків в цей період — це перебування у ситуації різких соціальних, політичних і технологічних змін, які зумовлюють почуття невизначеності, тривоги і розрив зв'язків зі світом, що, на жаль, існує до цього часу.

Щодо ціннісних орієнтацій підлітків, загальновідомо, що важлива роль належить знову таки сім'ї, яка виховує, передаючи мову своїм дітям, а також основні форми поведінки, національні традиції, звичаї тощо². Беручи приклад з батьків, підлітки прагнуть стати такими, як вони. Важливим пріоритетом при цьому є цінності морального та духовного буття, саморозвитку, самовдосконалення. Разом з цим, необхідно підкреслити, що характерними проявами підліткового віку також є «дистанціювання» від дорослих, негативізм, відчуженість, які проявляються насамперед у відносинах з батьками та вчителями, а провідною діяльністю стає спілкування з однолітками.

Характеризуючи особистість підліткового віку необхідно підкреслити, що це своєрідний повний протиріч проміжний етап розвитку від дитини до дорослої, зрілої особистості з притаманним тільки їй способом життя і формою діяльності⁵. Підлітковий вік — це етап статевого дозрівання, коли гормональні зміни впливають на психічні процеси дитини.

² Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій / О. І. Бондарчук. — К. : МАУП, 2001. — 96 с.

⁵ Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. — Житомир : Рута, 2006. — 320 с.

Слід зазначити, що на думку І. Сапогової¹³, для сучасної педагогічної психології загально визнаними є уявлення про учня як суб'єкта пізнавальної, навчальної, трудової діяльності та спілкування. Тобто, передбачається здатність суб'єкта здійснювати свідомі дії і вчинки, робити самостійний вибір, планувати свою діяльність. Разом з тим, проявляються і труднощі реалізації підлітками суб'єктної позиції. Дослідниця пропонує пояснювати їх двома групами причин: зовнішніми, які опосередковані процесом відтворення соціальної структури, і внутрішніми, які продиктовані парадоксами дорослішання молодих людей. Паралельно з «дистанційованістю» від дорослих більшість підлітків відчувають гостру потребу в нерегламентованому спілкуванні з дорослими, які складають їх найближче оточення.

Ще одним з провідних напрямів у підлітковому віці є також усвідомлення специфіки особистісної позиції у сфері гендерної поведінки як передумови формування майбутнього громадянина, сім'янина та особистості, збагачення суспільної свідомості ідеями повноправності особистості жінки і чоловіка, які проявляються у всіх галузях суспільного життя⁴. Саме тому особливо важливим при цьому є наявність гендерної толерантності у підлітка, як чинника його особистісного розвитку, аспекту в системі його самосвідомості¹⁴, що сприяє його становленню як рівного соціального члена суспільства.

Загально відомо, що у цей віковий період формується визначення напрямку своєї майбутньої професійної діяльності, навіть якщо ця професія «не своєї статі». Важливим кроком на шляху є і повинен бути саме свідомий і вільний вибір підлітка. Попри те, що на сьогоднішній день існує низка законів щодо гендерної рівності в суспільстві у всіх сферах життя людини і

¹³ Сапогова И. А. Роль взрослого в личностной и профессиональной идентичности подростков / И. А. Сапогова // Ежегодник Российского психологического общества : материалы III Всероссийского съезда психологов : в 8 т.). — СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та. — 2003. — Т. 7. — С. 50–53.

⁴ Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. — К. : Академія, 2004. — 308 с.

¹⁴ Собчик Л. Психология индивидуальности: теория и практика психодиагностики / Л. Собчик. — СПб. : Речь, 2005. — 624 с.

можна зустріти у різних професійних напрямках діяльності представників обох статей, «за правилами» все одно існують «чоловічі» і «жіночі» професії. Як зазначають Т. Говорун та О. Кікінежді⁴, «Гендерна нерівність в освіті та вихованні дітей зберігається також у диференціації за статевою ознакою дисциплін «Виробнича праця», «Військова підготовка».

Тут ми знову таки маємо справу з традиційними поглядами та очікуваннями оточуючих, що спричинює гендерну нерівність. При цьому не потрібно постійно обертатися та вважати, що цей власний вибір підлітком не сприймуть батьки, друзі, педагоги тощо. Навпаки, потрібно робити крок назустріч своїм поглядам щодо обрання того напрямку діяльності, який подобається і в якому підліток зможе найбільше себе реалізувати. І саме позитивна мотивація сприятиме продуктивному навчанню, зацікавленості, професійному та особистісному розвитку. А особистісний розвиток, як стверджує В. Киричук⁶, визначають як детермінований процес соціалізації унікального та неповторного життєвого шляху особи.

Отже, на сучасному етапі розвитку суспільства, коли через політичні, економічні, соціальні зміни відходять у минуле чіткі розмежування виключно жіночих сфер діяльності й суто чоловічих, життя вимагає гнучкіших моделей для здійснення свого життєвого шляху, побудови гармонійного внутрішнього світу. Тому врахування гендерного аспекту та запровадження гендерного підходу створює умови для розвитку позитивного ставлення та розуміння між членами різних груп, загальному розвитку культури особистості підлітка, уникнення у спілкуванні з представниками протилежної статі психологічного бар'єру, розв'язанні конфліктів (міжособистісних і міжстатевих), доброзичливості та толерантності в колективі, чуйності і відвертості, комунікативності й конструктивізму, позначатиметься також на покращенні стосунків та психологічному клімату в

⁶ Киричук В. О. Педагогічне проектування як основа управління розвитком особистості учня / В. О. Киричук // Освіта та розвиток обдарованої особистості : щомісяч. наук.-метод. журнал. — 2013. — № 8/9(15/16). — С. 90–96.

учнівських і педагогічних колективах, вільному вибору шляхів самореалізації особистості та індивідуальну неповторність.

На формування та розвиток особистості впливають суспільство й культура¹², а також закріплені в них подання про зміст і специфіку гендерних ролей. Але слід пам'ятати, що рівні можливості користатися своїми правами, розвивати свої потенційні можливості є метою і засобом розвитку гармонійної особистості. Усвідомлення закономірностей розвитку суспільства та свого місця в ньому, обізнаність та усвідомлення гендерної проблематики, прийняття себе і своєї статі, розвиток позитивного, толерантного ставлення до представників іншої статі, заснованого на гендерній рівності представників обох статей, незалежність від гендерних стереотипів завжди сприяє саморозвитку та самоактуалізації. Тому слід відмовитися від диференційованого підходу до виховання молоді залежно від статі, від статево відповідних традиційних очікувань, враховувати гендерний підхід, розвивати гендерну толерантність у підлітків⁷; ¹², попереджувати прояви гендерних стереотипів у поведінці та під час вибору підлітка своєї майбутньої професійної діяльності, сприяти створенню умов для особистісного розвитку та самореалізації.

Висновки

Обґрунтовано і визначено важливу теоретико-методологічну і практичну наукову проблему гендерної толерантності як чинника особистісного розвитку підлітка. Показано вплив гендерних стереотипів, які позначаються на особистісному розвитку дитини. Виділено, що особливою

¹² Психологічні закономірності розвитку громадянської свідомості та самосвідомості особистості: в 2-х т. / М. Й. Боришевський, М. І. Алексєєва, В. В. Антоненко [та ін.]; за заг. ред. М. Й. Боришевського. — К.: 2001. — Т. II. — 345 с.

⁷ Круглова Н. В. Перспективы гендерной толерантности в России / Н. В. Круглова // Известия российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. — 2009. — № 108. — С. 210–218.

¹⁵ Чернышева Е. А. Гендерная толерантность молодежи как фактор развития солидарного общества / Е. А. Чернышева // Роль органов местного самоуправления в формировании солидарного общества: материалы междунар. науч.-практ. конф. (5 июня 2012 г., г. Белгород); Ассоциация «Совет муниципальных образований Белгородской области»; под общ. ред. В. Н. Потрясаева, Т. А. Бочаровой. — Белгород: НИУ БелГУ. — 2012. — С. 180–185.

ознакою самореалізації особистості в сучасних умовах стає потреба в формуванні здатності до постійної боротьби стереотипів мислення та діяльності. Тому важливим при цьому є попередження гендерних стереотипів у сучасної молоді, тому що ці стереотипи істотно обмежують можливість самореалізації, спричинюють внутрішній конфлікт, а по суті являють собою лише умовність. Незалежність від гендерних стереотипів, наявність гендерної толерантності є засобом розвитку гармонійної особистості і сприяє саморозвитку підлітка.

Перспективними напрямками подальших досліджень можуть бути особливості гендерної толерантності та формування гендерної компетентності батьків задля позитивного впливу на особистісний розвиток їх дитини-підлітка.

Список використаних джерел

1. Бем С. Линзы гендера: трансформация взглядов на проблему неравенства полов / С. Бем ; пер. с англ. — М. : РОССПЭН, 2004. — 336 с.
2. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій / О. І. Бондарчук. — К. : МАУП, 2001. — 96 с.
3. Гендерная психология: практикум / под. ред. И. С. Клециной. — 2-е изд. — СПб. : Питер, 2009. — 496 с.: ил. — (Серия «Практикум»).
4. Говорун Т. В. Гендерна психологія: навч. посіб. / Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді. — К. : Академія, 2004. — 308 с.
5. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. — Житомир : Рута, 2006. — 320 с.
6. Киричук В. О. Педагогічне проектування як основа управління розвитком особистості учня / В. О. Киричук // Освіта та розвиток обдарованої особистості : щомісяч. наук.-метод. журнал. — 2013. — № 8/9(15/16). — С. 90–96.

7. Круглова Н. В. Перспективы гендерной толерантности в России / Н. В. Круглова // Известия российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. — 2009. — № 108. — С. 210–218.

8. Малкина-Пых И. Г. Гендерная терапия: справочник практического психолога / И. Г. Малкина-Пых. — М. : Эксмо, 2006. — 928 с.

9. Мельник Т. М. 50/50: сучасне гендерне мислення: словник / Т. М. Мельник, Л. С. Кобелянська. — К. : К.І.С., 2005. — 280 с.

10. Обухова Л. Ф. Детская (возрастная) психология : учебник / Л. Ф. Обухова. — М. : Рос. пед. агентство, 1996. — 374 с.

11. Орловська В. Толерантне гендерне спілкування [електронний режим] / В. Орловська. — Режим доступу :

http://www.dcz.gov.ua/sev/control/uk/publish/article;jsessionid=16F94D4E4D39F6B9F347257D5B4F3E7A?art_id=17336&cat_id=4412

12. Психологічні закономірності розвитку громадянської свідомості та самосвідомості особистості: в 2-х т. / М. Й. Боришевський, М. І. Алексеєва, В. В. Антоненко [та ін.] ; за заг. ред. М. Й. Боришевського. — К. : 2001. — Т. II. — 345 с.

13. Сапогова И. А. Роль взрослого в личностной и профессиональной идентичности подростков / И. А. Сапогова // Ежегодник Российского психологического общества : материалы III Всероссийского съезда психологов: в 8 т.). — СПб. : Изд-во С.-Петербург. ун-та. — 2003. — Т. 7. — С. 50–53.

14. Собчик Л. Психология индивидуальности: теория и практика психодиагностики / Л. Собчик. — СПб. : Речь, 2005. — 624 с.

15. Чернышева Е. А. Гендерная толерантность молодежи как фактор развития солидарного общества / Е. А. Чернышева // Роль органов местного самоуправления в формировании солидарного общества : материалы междунар. науч.-практ. конф. (5 июня 2012 г., г. Белгород) ; Ассоциация «Совет муниципальных образований Белгородской области» ; под общ. ред.

В. Н. Потрясаева, Т. А. Бочаровой. — Белгород : НИУ БелГУ. — 2012. — С. 180–185.

16. Шустова Л. П. Проблема формирования толерантности старшеклассников на основе гендерного подхода в образовании / Л. П. Шустова // *Фундаментальные исследования*. — 2008. — № 5. — С. 142–144.

17. Щеколдина С. Д. *Тренинг толерантности* / С. Д. Щеколдина. — М. : Ось-89, 2004. — 80 с.

GENDER TOLERANCE AS A FACTOR OF TEENS' PERSONAL DEVELOPMENT

The article highlights the features of adolescence, which is characterized by the transition to a new level of self-awareness and self-concept of personality: the evaluating of adults moves to the criteria of evaluation of own actions, behavior and personality in general. However, there is a danger of assimilation of the gender stereotypes that are often exists in the parental family, and the occurrence of conflict, misunderstanding, fixing the biological differences between the genders as the basis of activities' distribution on the level of consciousness, teen's prejudiced attitude to the opposite gender, an inequality of genders in general as a result.

It is noted that one of the most common vectors of tolerance in studies is gender tolerance, which is an essential part of forming of teen's ideology and acts as a factor of their personal development. Thus, the purpose of the article is to investigate the features of gender tolerance as a factor of teen's personal development.

It is proved that one of the leading directions in adolescence is an awareness of the specific of personal position in the area of gender behavior that contributes to its formation of a social equal member of society, as a prerequisite for the formation of future citizen, family man and personality, enrichment of public

consciousness by the ideas of full rights of woman and man, manifested in all areas of public life.

It is shown that society and culture with the specific gender roles affects on the formation and development of the personality. Understanding the laws of society and your place in it, awareness and understanding of gender issues, self-accepting, development of positive tolerance attitude to the other sex-based gender develop a harmonious personality.

Refusal of a differentiated approach to the education of young people depend on gender, on the relevant traditional gender expectations, taking into account a gender perspective, development of gender tolerance, prevention the occurrence of gender stereotypes in behavior and in the choice of future careers, providing benefits to potential opportunities contributes to the creation of such conditions for personal development and self-implementation of teens.

Відомості про автора:

Нежинська Олена Олександрівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології управління ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, e-mail: kafedra.psychology@gmail.com, тел.: 050 523 07 47, 044 481 38 57.